

Hyväkuntoisen vanhan rakennusmateriaalin vaihtaminen uuteen johtuu usein siitä, ettei uudisrakentamiseen tottunut suunnittelija tai rakentaja muuta osaa. Hän tuntee itsensä avuttomaksi perinteisten rakenteiden ääressä, ja niin olki- tai purueriste tervapahveineen vaihdetaan mineraalivillaan ja muoviin. On selvää, että tällainen turha vaihtaminen tulee kalliiksi. Sitä paitsi vanhan rakennuksen historiallinen arvo on juuri siinä mikä rakennuksessa on vanhaa, eli sen vanhassa materiaalissa. Siten materiaalien vaihtaminen myös vähentää rakennuksen kulttuurihistoriallista arvoa.

1

Sisältö

Yleistä	2
Kulttuurihistoriallinen arvo ja restaurointi	3
Korjauksen pääperiaatteet	3
Käyttötarkoituksen valinta	3
Jatkuva kunnossapito	3
Asiantuntijan käyttö	4
Korjauksen suunnittelu	4
Kuntoarvio	5
Hellävarainen korjaus	5
Sama materiaali, sama työtapa	6
Korjauksen korjattavuus	6
Kirjaaminen	6
Korjaustoimenpiteet	7
Huonejako	7
Perustukset	7
Runkorakenteet	7
Lisäeristäminen ja tiivistäminen	8
Ikkunat ja ovet	9
Listoitukset ja pintamateriaalit	10
Ulkovuoraus	10
Ulkomaalaus	10
Vesikate	11
Korjaajan vastuu	11
Kirjallisuutta	12

YLEISTÄ

Menneiden aikakausien taiteelliset ihanteet ja tekninen osaaminen ovat säilyneet meille konkreettisina vanhoissa rakennuksissa. Historia on paitsi niiden muodoissa myös rakenteissa ja materiaaleissa. Vanhat rakennukset ansaitsevat ymmärtävän ja arvostavan kohtelun. Siksi hyvä restaurointi ja korjaus pyrkii säilyttämään rakennuksen osat ja yksityiskohdat purkamisen asemesta.

Korjauskorteissa korostetaan näkökulmia, jotka ovat oleellisia rakennusten kulttuurihistoriallisen arvon säilymisen kannalta. Korttien suositukset, jotka perustuvat pitkäaikaiseen kokemukseen, auttavat korjaamaan taloudellisesti ja rakennusta kunnioittaen.

2 Kun vanha rakennus muuttuu korjaustyömaaksi, siellä tuhotaan helposti paljon sellaistaakin, joka olisi pitänyt ja voitu säästää. Pintoja ei varota, hienotkin historialliset tapetit revitään alas, listat rikotaan purettaessa, karmit ja kynnykset kolhiutuvat — lopulta joudutaan uusimaan melkein kaikki. Talosta tulee tekovanha.

3

Viime vuosina vallinneen tuhlailevan rakentamisen aikana unohdettiin rakennusmateriaalin uusiokäyttö. Kun esim. roudan vaurioittama tiilimuuraus täytyy korjata, on toki viisaampaa käyttää uudelleen sortuneet tiilet kuin tilata uusia tiiliä kaupasta ja kuljettaa vanhoja kaatopaikalle. Purkutiiliä puhdistetaan uudelleen käytettäväksi Espoon Rulluddissa.

2

KULTTUURIHISTORIAALLINEN ARVO JA RESTAUROINTI

Rakennussuojelu pyrkii yhteisen kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseen ja vaalimiseen. Rakennuksia suojellaan niiden historiallisen, rakennushistoriallisen, arkkitehtonisen ja maisemallisen arvon takia. Rakennetun ympäristön käyttökelpoisuus ja sen taloudellinen arvo ovat luonnollisesti myös tärkeitä tekijöitä. On kuitenkin huomattava, että taloudellisen merkityksensä menettäneelläkin rakennuksella voi olla vielä merkittävä kulttuurihistoriallinen arvo.

Rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo perustuu moniin eri ominaisuuksiin, jotka vaihtelevat kohteesta riippuen. Esimerkiksi ikä on tärkeä, mutta harvoin ratkaiseva suojelun peruste. Rakennustaiteellinen arvo on varsin keskeinen arviointiperuste. Viime aikoina on

rakennushistorian ja -tekniikan sekä alkuperäisen materiaalin merkitystä painotettu yhä enemmän. Rakennuksen käytöllä ja siihen liittyvillä tapahtumilla on oma vaikutuksensa suojelun perusteisiin samoin kuin ympäristöarvoilla.

Usein ajatellaan, että vain ainutlaatuiset ja harvinaiset kohteet kannattaa säilyttää. Kuitenkin juuri tyypillisyyden saattaa olla tärkeä peruste säilyttää rakennettu kulttuuriperintö tuleville polville.

Restauroinnilla tarkoitetaan sellaista korjausta, jossa kiinnitetään erityistä huomiota kohteen kulttuurihistoriallisiin ja rakennustaiteellisiin arvoihin sekä vanhaan rakennustapaan.

KORJAUKSEN PÄÄPERIAATTEET

Käyttötarkoituksen valinta

Rakennussuojelun eräänä tavoitteena on löytää jokaiselle rakennukselle luonteva käyttö, vaikka vain väliaikainen. Hylätty ja hoidotta jäänyt talo rappeutuu nopeasti, mutta käytössä oleva rakennus pidetään kunnossa.

Oikean käyttötarkoituksen valinta on tärkeää. Sen tulee olla sellainen, ettei vanhan rakennuksen luonnetta tarvitse muuttaa. Rakennuksen käyttö olisi valittava niin, että se voidaan sopeuttaa olemassa oleviin tiloihin. Jos rakennus syystä tai toisesta jää kuitenkin vaille käyttöä, on se suojattava. Väliaikainen kate, kuten aaltopelti, suojaa sateelta, ikkuna- ja oviaukkojen umpeenlaudoittaminen ilkivallalta. Rakennuksen ja sen rakenteiden riittävästä tuuleutuksesta on tällöin huolehdittava.

Jatkuva kunnossapito

Rakennus on tarkastettava ja huollettava säännöllisesti. Jatkuva kunnossapito on tärkeä osa vanhan rakennuksen hoitoa, kaikki rakennuksen osat eivät ole yhtä pitkäikäisiä. Ajoissa tehdyt korjaukset ja pikku paikkaukset tulevat halvemmaksi kuin huonoon kuntoon päässeeseen talon laaja peruskorjaus, ne pidentävät sen ikää ja säilyttävät sen alkuperäiset rakenteet. Huoltovapaita rakennusmateriaaleja ei käytännössä ole. Alkavat vauriot kannattaa kirjata ylös ja siten varautua riittävän ajoissa tulevien korjausten tekemiseen.

Huoltoon kuuluvat sellaiset säännölliset toimenpiteet kuten lehtien lakaiseminen katolta ja vesikouruista tai alapohjan tuuletusluukkujen sulkeminen myöhään syksyllä ja avaaminen aikaisin keväällä.

Korjaaja löytää usein rakenteita avatessaan vuosilukuja ja entisten rakentajien nimiä. Tätä tapaa kannattaa jatkaa edelleen; sehän osoittaa, että rakentaja arvostaa omaa työtään ja haluaa säilyttää siitä muiston. Henriksforsin torppa Siuntiossa saa uuden ikkunan.

4

Ylikorjattu, kulttuurihistoriallisen arvonsa menettänyt vanha rakennus puukaupungissa. Näin perinpohjainen uudistaminen ei ole taloudellisestikaan järkevää.

5

Asiantuntijan käyttö

Korjaus ja sen suunnittelu kannattaa antaa kokeneen asiantuntijan tehtäväksi. Suunnitteluun käytetyt raha ja aika säästyvät pienempinä työkustannuksina ja vähentyneinä virheinä.

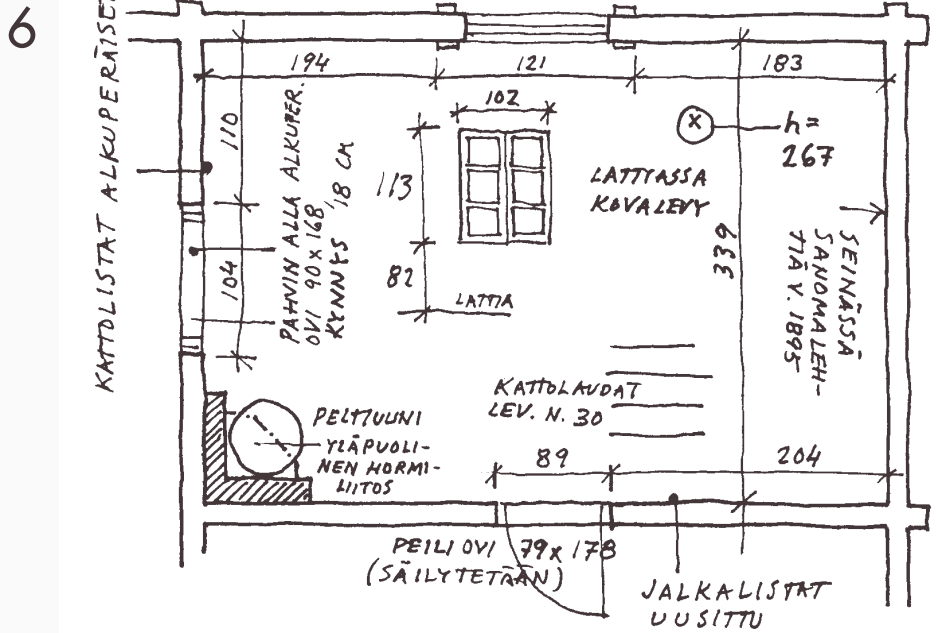
Vanhan rakennuksen vauriot ovat yksilöllisiä ja ne on korjattava yksilöllisesti. Yksityiskohtainen suunnittelu vähentää kustannuksia kun vältetään tekemästä tarpeetonta työtä.

Korjauksen suunnittelu

Ennen korjausta on asukkaan ja suunnittelijan tutustuttava perinpohjin vanhaan rakennukseen. Oppiakseen tuntemaan talonsa hyvät ja huonot puolet sekä korjaustarpeen on omistajan hyvä asua siinä jonkin aikaa ennen suunnitteluun ryhtymistä. Rakennukselle ominaiset piirteet kannattaa käyttää hyödyksi eikä niitä pidä lähteä muuttamaan muotivirtausten mukaisiksi.

Vanhoista rakennuksista on myös kirjallista tietoa. Oman kunnan tai maakunnan museoon ja arkistoihin kannattaa tutustua. Vanhat rakennuslupapaperit, palovakuutusasiakirjat ja valokuvat saattavat tuoda arvokasta lisätietoa. Kirjastoissa ja museoissa voi tutustua erilaisiin rakennushistoriallisiin selvityksiin, inventointeihin ja tutkimuksiin.

6 Paikan päällä tehty käsivarainen mittaussiirustus. Mittojen lisäksi piirustukseen merkitään rakennusosien ja kiinteän sisustuksen olennaisimmat piirteet sekä pintamateriaalit ja muu tärkeä, kuten vauriot. Tekemiensä piirustusten perusteella suunnittelija tekee varsinaiset mittakaavapiirustukset suunnittelun pohjaksi.

Kuntoarvio

Korjauksen on aina perustuttava kuntoarvioon. Luotettavan kuntoarvion tekemiseksi on rakennusta joskus seurattava pidemmän aikaa. Näin tutkitaan esimerkiksi perustusten painumista tai halkeamien elämistä. Seuraamalla vaurion etenemistä voidaan päätellä, onko kyseessä jatkuva ja paheneva ongelma vai onko vaurio vanha ja harmiton. Mitä paremmin rakennuksen tuntee, sitä luotettavammin pystyy kuntoarvion tekemään.

Korjaustarpeen ylimalkainen tai virheellinen määrittely johtaa usein liian laajaan ja kalliiseen korjaukseen. Vain harvoin korjaustarve aliarvioidaan. Kuntotutkimuksen tekijällä on vastuu sekä kulttuurihistoriallisen arvon säilymisestä että korjauksen taloudellisuudesta.

Kuntoarviossa kirjataan rakennukset vauriot. Vaurion lisäksi on tärkeää selvittää myös sen aiheuttaja. Ellei syytä poisteta, vaurio uusiutuu korjauksen jälkeen. Esimerkiksi julkisivun korjaus on turhaa, ellei vuotavia vesikouruja kunnosteta.

Hellävarainen korjaus

Vanha talo on usein vino ja kulunut. Tämä on osa sen luonnetta ja persoonallisuutta. Vanhan rakennuksen ei tarvitse näyttää uudelta.

Muutosten määrä ja laajuus on minimoitava. Paras ja halvin korjaus on tehdä vain tarpeellinen. Restauroinnin ja korjauksen tavoitteena on säilyttää myös rakennuksen alkuperäinen tai vanha materiaali. Siksi tulee välttää tarpeettoman laajaa "saman tien"-korjaamista. Korjausten rajoittaminen merkitsee myös kustannusten säästöä.

Aikojen kuluessa on rakennuksia yleensä muuteltu ja niihin on tehty lisäyksiä ja laajennuksia. Kaikki nämä yhdessä muodostavat olemassa olevan rakennuksen ja sen historian. Aikaisempien muutosten poistaminen eli rakennuksen palauttaminen vanhempaan asuun ei yleensä ole suotavaa.

Purkaminen ja uusiminen on vasta viimeinen vaihtoehto, kun korjaus ei enää ole mahdollista. Jos jokin arvokas vanha rakennusosa, kuten ulko-ovi tai ikkuna, on vaurioitunut korjauskelvottomaksi, on se hyvä tallettaa ullakolle tai varastoon seuraavien asukkaiden tutkittavaksi. He ehkä haluavat alkuperäisen kaltaisen uuden osan. Siksi poistettava arvokas rakennusosa valokuvataan tai siitä tehdään mittapiirustus. Tilalle tehdään yksityiskohtaisen tarkka kopio tai se korvataan rakennukseen muutoin sopivalla uudella rakennusosalla.

Poistamisen ja uusimisen asemesta vanhat rakenteet säilytetään tukemalla, vahvistamalla ja paikkaamalla. Esimerkiksi lahon heikentämien kattovasojen kylkeen naulataan soirot ja näin vanhasta rakennusperinteestä kertova rakenneosa jatkaa tehtäväänsä.

7

Sinäsä toimiva nykyaikainen rakennusosa ei välttämättä sovi vanhaan taloon. Tässä on äärimmäinen esimerkki uusituista ikkunoista, jotka pilaavat talon ulkonäön. Vastaavasti uudet materiaalit voivat aiheuttaa teknisiä ongelmia, kun niitä ajattelemattomasti yhdistetään perinteisten materiaalien kanssa — esimerkkeinä muovikelmu ja betonilaatta puutalossa.

Sama materiaali, sama työtap

Korjauskelvottomaksi vaurioitunut rakennusosa on järkevä uusia samaa materiaalia ja työtapaa käyttäen. Korjattaessa noudatetaan yksityiskohtaisesti alkuperäistä rakennetta pyrkimättä parantelemaan sitä tai tekemään siitä kestävämpää. Puu paikataan puulla, tiili tiilellä, öljymaalaukset öljymaalilla, kalkkirappaus kalkkirappauksella. Vanhoihin ja hyväksi koettuihin materiaaleihin ja työtapoihin voidaan luottaa, uutuuksista on vain vähän kokemuksia, nekin lyhytaikaisia.

Perinteiset materiaalit vanhenevat ja patinoituvat kauniisti. Tämä luonnollinen vanheneminen kuuluu oleellisesti historialliseen rakennukseen. Kun korjattaessa käytetään perinteisiä materiaaleja, ne vanhenevat ja patinoituvat aikanaan niille ominaiseen tapaan. Keinotekoinen patinointi on tarpeetonta.

Korjauksen korjattavuus

Korjaus on aina tehtävä siten, että se on jälkepäin sekä poistettavissa että korjattavissa ilman, että alkuperäiselle rakenteelle aiheutuu vaurioita. Myöhemmin saattaa ilmetä, että korjaus onkin virheellinen ja vaurioittaa rakennusta. Esimerkiksi väärin tehty lisäeristys saattaa vaurioittaa alkuperäistä seinärakennetta. Virheellisiä ratkaisuja on aina tehty ja tehdään vastakin. Sen vuoksi on varauduttava korjauksen korjaamiseen.

Nyt tehtävä korjaus ei ole viimeinen rakennukseen kohdistuva toimenpide. Historia jatkuu, ja vaikka korjaukset onnistuisivatkin, tulee aika, jolloin samoja rakennusosia joudutaan kunnostamaan. Siksi tämän

hetken toimenpiteitä suunniteltaessa on tulevat korjaukset otettava huomioon.

Kirjaaminen

Rakennuksen vuosittaisessa tarkastuksessa ja kuntotutkimuksessa esiintulleet seikat on syytä kirjata muistiin talon ”huoltokirjaan”.

Ennen korjausta rakennus kannattaa valokuvata tarkkaan sekä ulkoa että sisältä. Korjaussuunnitelman pohjana tulee olla tarkat mittauspiirustukset rakennuksesta; pohjapiirrokset, leikkaukset ja julkisivut. Näihin piirustuksiin merkitään mitat, ovet, niiden tyypit, ikkunat, uunit, kiinteät kalusteet, lattialaudoituksen suunnat, listat, paneloinnit, materiaalit, vauriot jne.

Korjauksessa käytetyt materiaalit ja toteutustapa sekä työn tekijät ja päivämäärät kirjataan korjauspäiväkirjaan. Näistä tiedoista on paljon hyötyä tulevia huolto- toimenpiteitä ja korjauksia suunniteltaessa.

Vanhasta rakennuksesta löytyy yleensä useita tapetti- ja värikerroksia. Alaslaskettujen kattojen alta saattaa paljastua alkuperäisiä kattolistoja ja koristemaalauksia tai levytettyjen seinien sisältä hieno peiliovi. Näitä historiallisia kerrostumia ei saa hävittää. Löydöt valokuvataan ja niistä tehdään dokumenttipiirrokset. Arvokaiden maaluspintojen tai tapettien tutkiminen ja konservointi ovat asiantuntijan työtä.

Talon ”huoltokirja” ja korjaustöiden päiväkirja valokuvineen ja dokumentteineen säilytetään muiden rakennusta koskevien asiakirjojen kanssa.

KORJAUSTOIMENPITEET

Huonejako

Huonejaon muuttamista on aina harkittava tarkoin. Huoneiden koko ja ryhmittely ovat vanhassa talossa yhtä olennainen ja säilyttämisen arvoinen piirre kuin julkisivujen tyyli. Suuri tupa on luonteenomainen juuri vanhalle talolle, ei uudelle. Siksi lisähuoneiden tarve on ratkaistava muulla tavalla kuin jakamalla tupa kahtia.

Seinien siirtäminen on hankala ja kallis toimenpide, joka lisäksi turmelee tilajaon. Jos huone on välttämättä jaettava, on parasta rakentaa kevyt väliseinä siten, että se voidaan myöhemmin tarvittaessa poistaa.

Perustukset

Perustusten korjaaminen ylimitoitetaan helposti ja korjaamisen sijaan päädytään tarpeettomasti kokonaan uuden, nykyaikaisen perustuksen rakentamiseen. Jos kivijalka on sortunut, pystytetään se uudelleen entiseen asuunsa. Perinteiset perustamistavat hallitsevan asiantuntijan käyttäminen säästää kustannuksia ja vähentää virheiden mahdollisuutta.

Vaurion seuraaminen, sen syyn poistaminen ja torjuminen sekä varautuminen korjausten korjaamiseen on erityisen tärkeitä perustuksia kunnostettaessa.

Talon alustatilan tuuletuksesta on huolehdittava. Jos tuuletus on riittämätön, voi kosteus aiheuttaa sieni-, laho- ja hyönteisvaurioita ja lopulta tuhota koko alapohjan.

Jos talo jää kylmilleen, voivat perustukset joutua alttiiksi roudalle. Ulkopuolella lumi suojaa maata jäätymiseltä, mutta talon alle pakkaneen pääsee tunkeutumaan. Silloin savupiippujen ja uunien perustukset voivat liikkua, ja niiden korjaus tulee yleensä kalliiksi. Kylmilleen jäävän talon perustukset olisi siis eristettävä routaa vastaan.

Runkorakenteet

Puurakennusten rungon vauriot ovat yleensä laho- vaurioita. Puun kostuminen, lahoamisen syy, on ensin estettävä. Yleisimpiä lahon aiheuttajia ovat tuuletuksen puute alustassa, pintavesien kulkeutuminen alustaan,

8 Hirsirakennus tarvitsee kunnan perustuksen oikeastaan vain nurkissa ja salvosten kohdalla. Jos perustus on pettänyt, riittää, että nurkat saavat uuden kestäväen kivijalan. Tässä on nurkan alle valettu betoniperustus, jonka päälle tulee näkyviin jäävä nurkkakivi. Samalla rakennus kengitetään eli laho alin hirsi uusitaan. Jakarin kartanon piharakennus.

Alustan tuuletusluukut on pidettävä kesän aikana auki! Tukitun tuuletusluukun takia on kosteus päässyt lahottamaan täytepohjan, niin että purueristys on romahtanut alas. Tarkasta talosi alustan kunto silloin tällöin.

9

Alimmat pois lahonneet hirret on uusittu, ja seinä nostettu sekä tuettu följareilla. Näin on vanha hirsitalo pelastettu yksinkertaisin, perinteisin menetelmin. Henriksforsin torpassa seinä tehtiin samalla lämpimämmäksi siten, että sisäpuolelle naulattiin vanhan kuluneen seinäpaperin päälle huokoinen kuitulevy, joka kaunistettiin entisen kaltaisella maalatulla paperoinnilla.

10

putkivuodot, putkistojen kondenssi eli kylmän vesijohdon hikoilu, vesikaton vauriot sekä höyrysulun sijainti väärässä paikassa.

Lahon heikentämiä puuosia voidaan yleensä vahvistaa tukemalla niitä uusilla puurakenteilla. Tämä on sekä taloudellinen että vanhaa materiaalia säästävä ratkaisu.

Lahon vaurioittamaa puuta ei tarvitse välttämättä poistaa, sillä kuivassa puussa laho ei enää etene. Rakenteita uusitaan joko ulkonäkösysteillä olevissa pinnoissa tai silloin, kun tukeminen ei ole mahdollista.

Jos rakenteissa havaitaan sienivaurioita, on syytä ottaa yhteyttä asiantuntijaan. Näytteen voi lähettää myös tutkittavaksi VTT:n puulaboratorioon. Sienistä vaarallisin on lattiasieni, mutta senkin vauriot ovat korjattavissa ja sen eteneminen voidaan rakenteellisin toimenpitein pysäyttää. Korjauksessa ei tällöin ole syytä viivyttellä.

Lisäeristäminen ja tiivistäminen

Lisäeristämällä saatava energian säästö on niin pieni, ettei toimenpide yleensä ole taloudellisesti kannattava. Eristeen lisääminen voi kuitenkin olla paikallaan jonkun muun toimenpiteen yhteydessä. Jos ulkolaudoitus joudutaan uusimaan, kannattaa samalla asentaa tuulensuojalevy sen alle. Paksu ulkopuolinen lisäeristys saattaa kuitenkin pilata rakennuksen ulkonäön ja mittasuhteet: räystäät jäävät liian lyhyiksi, ikkunat syvennyksiin.

Lisäeristettäessä puutaloa on säilytettävä rakenteiden hengittävyys eli rakenteen toimintaa ei saa muuttaa. Puutalossa on käytettävä hengittäviä, puupohjaisia

11

Puurakenteita on helppo vahvistaa tukemalla. Vaurioitunutta kohtaa ei kannata avata tarpeettoman laajalti. Kun vesikatto on paikattu, rakenteet kuivuvat ja puun lahoaminen päättyy. Vanhat kattotuolit on tuettu soiroin ja rakenne saatu näin halvalla kuntoon. Wiksbergin kartanon talousrakennus Paimiossa.

materiaaleja (hirttä, lautta, sahanpurua, kutterinlastua, selluvillaa, puukuitulevyjä, pahvia ja paperia). Tiiviiden höyrysulkumuovien käyttö on tarpeetonta.

Lisäeristeen maksimipaksuus on 50 mm, jos eriste sijoitetaan rakenteen sisäpintaan. Jos käytetään paksumpia eristeitä, syntyy puuseinärakenteeseen kosteuden tiivistymisen myötä lahoriski. Yleensä 12 mm:n puukuitulevy on riittävä lisäeriste eikä sen asentaminen aiheuta mainittavia ongelmia listojen suhteen.

Lisäeristämistä tärkeämpää on ilmapuotojen tukkiminen. Se on halpa ja tehokas keino parantaa talon lämpimyyttä ja poistaa vetoisuutta. Ilmapuodot löytyvät tuulisena päivänä kynttilän liekin avulla, tupakan savulla tai pelkästään kädellä koettelemalla.

Ikkunat ja ovet

Tavallisesti ikkunat uusitaan vedoten joko lämmön säästämiseen tai vanhan ikkunan puutteisiin. Ikkunoiden uusiminen on kuitenkin kallista ja aiheuttaa puutumista ympäröiviin rakenteisiin. Kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusta korjattaessa on vanhat ikkunat säilytettävä kunnostettuina ja tarpeen mukaan tiivistettyinä. Energiansäästön nimissä ei ikkunoita kannata vaihtaa.

Ennen ikkunat tiivistettiin talveksi tilkitsemällä puitteiden raot ja peittämällä ne liimapaperilla. Näin ikkunas-ta saatiin täysin tiivis. Tämä tapa on suositeltava edelleenkin.

Ikkunat ja ovet vaurioituvat ennen kaikkea sään kuluttamina. Niiden korjaus on tehtävä yksilöllisesti, sillä vauriot ovat ilmansuunnasta riippuen erilaiset. Paikalli-

12

Ulkopuolinen lisäeristäminen muuttaa julkisivun hävittäen sekä sen aidon materiaalin että sen kauneuden. Kuoppiin uponneet ruskeiksi kuullotetut ikkunat ja suhteettomasti lyhentyneet räystäät tekevät talonpoikaistalosta irvikuvan.

Seinän tuulitiiviyttä ja pintalämpötilaa saadaan helposti parannetuksi sisäpuolelle naulattavalla huokoisella puukuitulevyllä. Seinä paksunee niin vähän, ettei siitä ole haittaa esim. putkiasennuksille. Vanhat listat siirretään levyn päälle. 1940-luvun korjaustyö Tervajärven talossa Sotkamossa.

13

sen vaurion vuoksi ei ikkunaa kannata uusia. Esimerkiksi jos alapuitteen tippanokka on laho, uusitaan vain tippanokka.

Listoitukset, pintamateriaalit

Vanhan rakennuksen ikkuna-, ovi-, jalka- ja kattolistat ovat usein erilaisia. Tämä erilaisuus on tärkeää eikä listoja pidä yhdenmukaistaa, vaan säilyttää ne kertomassa aikaisemmista muutoksista.

Sisäpuoliset pinnat kuluvat käytössä, ja niitä joudutaan uusimaan verraten usein. Silloin on vanhat kerrokset säilytettävä uusien alla (esim. tapetit, sisäovien maali-kerrokset) tai niistä talletetaan ainakin näytteitä (esim. korkkimatot).

Ulkovuoraus

Ulkovuoraukseen pätee sama kuin edellä ikkunoihin: vauriot rakennuksen eri osissa ovat erilaisia ja korjaukset on suunniteltava sen mukaisesti. Pahoin vaurioituneesta julkisivusta voidaan yleensä osa laudoituksesta käyttää uudelleen muiden julkisivujen paikkauksiin.

Ulkovuorausta voidaan joutua purkamaan alla olevan rakenteen korjaamiseksi. Laudoitus kannattaa irrottaa ehjänä ja käyttää uudelleen ja säästää näin materiaalia.

Ulkomaalaus

Ulkomaalaus on kuluva kerros, jonka uusiminen tulee eteen tietyin väliajoin. Sen vuoksi olisi jo maalaus-suunnitelmaan merkittävä arvio maalauksen uusintavälistä ja seuraavalla kerralla vaadittavasta työtavasta: joudutaanko maali poistamaan ennen uusintamaalausta, onko ulkivuoraus tai rappaus uusittava jne. Näin voidaan maalaustyön kustannukset arvioida riittävän pitkälle niin, ettei valita halpaa kertakäyttöratkaisua, jota myöhemmin joudutaan katumaan.

Uusimisessa käytetään perinteisiä maaliaineita ja maalaustapoja — perinteisten materiaalien vanheneminen tunnetaan. Helppo uusittavuus on keittomaalin, öljy-maalin ja kalkkimaalin etu ja ne vanhenevat kauniisti.

Väärin valittu, tiivis nykyaikainen maali voi aiheuttaa vaurioita maalausalustalle. Lisäksi tällaisen maalin poistaminen ennen uusintamaalausta on suuritöistä,

Ulkovuoria on hyvin helppo kunnostaa paikkaamalla eli uusimalla vain vaurioituneet laudat. Varjon puolella vanhakin seinä on yleensä hyväkuntoinen. Helsingin Puu-Käpylää.

14

saattaa rikkoa puualustaa tai johtaa rappauksen uusimiseen. Hiekkapuhallus ei sovellu puu- tai rappauspintojen maalinpoistoon.

Vesikate

Vesikate on säälle alttein ja joskus nopeimmin kuluva osa rakennuksessa. Katteen ikää voidaan jatkaa oikealla huollolla, mutta joskus se on kuitenkin uusittava. Vanhalla rakennuksella on saattanut olla monta erilaista katetta historiansa aikana, koska monet vanhoista katteista, kuten esimerkiksi pärekatto, ovat verraten lyhytikäisiä.

Yleensä vesikate uusitaan entistä mallina käyttäen. Työssä kiinnitetään huomiota materiaalin perinteiseen käsittelyyn ja rakenteen yksityiskohtiin. Vanhaa työtappaa noudatetaan uskollisesti eikä sitä ”parannella” esimerkiksi painekyllästämällä päreitä tai rakentamalla lautakattoa huopa-alustalle. Tällaiset muutokset useimmiten epäonnistuvat sekä esteettisesti että teknisesti.

Vesikatteen uusiminen entisen mallin mukaiseksi ei kuitenkaan aina ole tarkoituksenmukaista eikä mahdollistakaan. Katteeksi voidaan tällöin valita jokin muu tyyliin sopiva materiaali. Väliaikaisena ratkaisuna rakennuksen suojaamiseksi ja säilyttämiseksi voidaan käyttää nykyaikaisia katteita, kuten aaltopeltiä. Keinoitekoisia jäljitelmiä (kuten esimerkiksi peltistä ”tiilikatetta”) on syytä välttää.

KORJAAJAN VASTUU

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen säilyttäminen ja korjaaminen on luottamustehtävä. Tämän päivän korjaaja liittyy uuden lenkin pitkään ketjuun, joka täydentyy edelleen tulevaisuudessa. Hänen työnsä on kestettävä jälkipolvien arvostelu. Rakennuksen ikää ja sen aikaisempien rakentajien työtä kunnioittava korjaus, omien tavoitteiden sopeuttaminen kokonaisuuteen, sekä varojen ja vaivannäön uhraaminen historiallisen rakennuksen hyväksi on kulttuurityötä.

15 Perinteinen peltikatto on saumattu ja maalattu. Paloina olevan pellin sijasta voidaan käyttää nykyaikaista rullapeltiä, ellei katon vanhaa ilmettä haluta erikoisesti korostaa. Kyseessä on joka tapauksessa uusittu rakenne. Kappale vanhaa peltiä talletetaan muistoksi ullakolle. Onnistunut pellitys vaatii kokeneen ammattimiehen. Työskylän kartano, Siuntio.

16 Ulkomaalaus on kovin riippuvainen säästä. Märkkä puuta ei pidä koskaan yrittää maalata, sillä silloin työ menee hukkaan. Toinen olennainen tärkeä seikka on pohjan kunnollinen puhdistaminen. Maalaus on helppo tehdä itekin, kunhan siihen varaa riittävästi aikaa. Monrepos'n kartano, Viipuri.

17 Jätelavat ovat täynnään hyväkuntoisia, kappaleiksi sahattuja ikkunoita. Ikkunoiden uusimisesta on tullut kallis ja historiallisia arvoja tuhoava muoti. Vanhat ikkunat ovat melkein poikkeuksetta kunnostettavissa vain osalla ikkunanvaihdon kustannuksista. Lisäksi ne hyvälaatuisesta puusta valmistettuina kestävät uusittuja pitempään.

Vanhan rakennuksen joutuessa purettavaksi olisi ainakin sen sisältämä rakennusmateriaali otettava talteen. Taatusti kuivaa lattialankkua ja seinähirttä, kattotiiliä, uuninkaakeleita, peiliovia ja ikkunoita tarvitaan korjaustöissä. Vanhat materiaalit ja rakennusosat saattavat laadultaankin olla parempia kuin uudet. Taloja ei pitäisi enää tuhota kaivinkoneilla kaatopaikan täytteeksi.

17

TOIMITUSKUNTA

T e k s t i

Arkkitehti Martti Jokinen
Arkkitehti Panu Kaila
Arkkitehti Maire Mattinen

K u v a t

Arkkitehti Panu Kaila

V a l v o v a t y ö r y h m ä

Arkkitehti Martti Jokinen
Museovirasto

Arkkitehti Maire Mattinen
Museovirasto

Arkkitehti Carita Strandell
Ympäristöministeriö

T o i m i t u s j a t a i t t o

Arkkit.yo Mikko Anttila

KIRJALLISUUTTA

HEIKKINEN, M. — HEINÄMIES, K. — JAATINEN, J. — KAILA, P. — PIETARILA, P., Talo kautta aikojen, kiinteän sisustuksen historia. Rakentajain kustannus, 1989.

KAILA, P. — PIETARILA, P. — TOMMINEN, H., Talo kautta aikojen, julkisivujen historia. Rakentajain kustannus, 1987.

KAILA, P. — VIHAVAINEN, T. — EKBOM, P., Rakennuskonservointi, museokohteena säilytettävien rakennusten korjausopas. Suomen museoliitto, 1987.

HIDEMARK, O. — STAVENOW-HIDEMARK, E. — SÖDERSTRÖM, G. — UNNERBÄCK, A., Så renoveras torp och gårdar. ICA, 1990.

JULKAISUTIEDOT

J u l k a i s i j a

Museovirasto
Rakennushistorian osasto
PL 187
00171 HELSINKI
Puh: (09) 40 501
Telefax: (09) 661 132

©Ympäristöministeriö

ISSN 1236-4517